

KÖNYVISMERTETÉS.

Kazinczy Ferenc: Pályám emlékezete. Jegyzetekkel és életrajzi magyarázatokkal. Budapest, é. n. (1943), Singer és Wolfner. 8-r., 285 l.

A magyar emlékiratoknak legbecsesebbike új kiadásban jelent meg. A szép kiállításban gyönyörűsége lehet az olvasónak. Minthogy a kiadó a könyvet „a közönség legszélesebb rétegeinek” szánta, a szöveget a mai, akadémiai helyesírással közli, s a szövegben előforduló idézeteket mindjárt [zárójelben] magyarul is hozzáfűzi. (Sajnos, nem következetesen, nem mindenütt. L. pl. 63. l.) A kötet elé Benedek Marcell írt rövid életrajzt, amelyben Kazinczy legnevezetesebb alkotásait is méltatja és jelentőségét, érdemeit is megrajzolja — a kötet céljához alkalmazkodva népszerű formában, de kissé retorikus és bő befejezéssel.

A szöveg bővebb, mint Abafinak 1879-ben megjelent s ma már alig kapható kiadásáé. Az azonban helytelen megjegyzése a kiadónak (18. l.), hogy „a lehető legteljesebb szöveget” állította össze. A *Pályám Emlékezetének* alapszövege a Tudományos Gyűjteményben, 1828-ban jelent meg s azontúl Kazinczynak még két átdolgozását őrzi a M. Tud. Akadémia. Abafi ez utóbbiak egyikét közölte, de a másik kéziratnak és a nyomtatott szövegnek eltérő vagy a főszövegből hiányzó részleteit is fölvette jegyzeteibe. Csak az ezekkel való összevetésből is kitűnik, hogy a most megjelent szöveg éppen nem a „lehető legteljesebb”, sőt igen sok pótolnivaló volna benne. Ha már ilyen kedvező alkalom nyílt a munka teljes kiadására, a kiadónak valóban élnie kellett volna vele.

A kiadó „megjegyzésé”-ben tárgymutatóról is szól, amely az egykorú irodalmi és tudományos művekről, művelődési viszonyokról adott volna tájékoztatót: ez a kötetből hiányzik. A *Magyarázó jegyzetek* hiányosak. Nem tudjuk, hogy ha Goetheről jónak látja megmondani, hogy „a legnagyobb német költő”, Haller miért nem szorul magyarázatra s hogyan maradt ki a jegyzetből Forgács Miklós gr., Károlyi Antal, Landerer, Miller Jakab, a két ifjabbik Orczy, vagy a sokat szereplő Vay József és Vay Miklós.

Ha még megemlítjük, hogy a kötetnek külső és belső címlapja is eltér egymástól, azt kell gondolnunk, hogy a könyv sebtiben és felületesen készült. Ez pedig igen nagy kár; ismételten tiltakozunk ellene, hogy a kiadás a „lehető legteljesebb” s Kazinczy szavaival élve hangsúlyozzuk, hogy „jót s jól” kellett volna adni.

GALOS REZSŐ.

Hankiss János: Európa és a magyar irodalom. Budapest, 1942. 8.-r. 621 l.

Hankiss János érdekes könyvében gyakran fordul elő ez a szó: kultúrdiplomata. Ez a kifejezés mintha saját magáról volna mintázva: a trianoni Magyarországnak éppen Hankiss János volt egyik legfáradhatatlanabb, élesen látó, legcéltudatosabb kultúrdiplomatája, aki legfőbb kötelességének a magyar irodalom értékeinek külföldi ismertetését tartotta. Ez a könyv is ebben a szelvényben született. A testes műben láthatóvá teszi, kibontja azokat az idegszálakat, amelyek ezer esztendő folyamán Európából táplálták irodalmunkat. Ide vonatkozó fejtegetéseit elméleti bevezetés előzi meg. Ebben röviden megismétli az irodalomszemléletről, irodalomkutatásról egyebütt vallott nézeteit, s mindezt beilleszti európai távlatba. A l'art pour l'artnak, a realizmusnak, a romantizmusnak, majd Hankiss sajátos szemléleti módjának, a sztatikus és dinamikus, e kettőn alapuló racionális, végül pedig az embertől, a szemléletől elvonatkoztatott esztétikai szemléletnek veti meg a szerző mélyen megalapozott értelmezését.

Irodalmunk részletes ismertetése folyamán a középkori irodalom tárgyalásánál rávilágít arra, hogy ellenkező nézetekkel szemben e kor irodalma is sajátosan magyar volt. Sajátosan azért, mert Kelet és Nyugat között állva, mindkét irányba fordította arcát. Kelettől kapta a függetlenséget, Nyugattól az ihletet. A továbbiakban végigvezet irodalmunk minden korszakán, s azt kutatja, hogy az örök európaiság milyen rétegeket rakott rá a magyarság ősi humuszára.

Közben felveszi a nyugati, szerencsésebb, mert háborítatlanabb irodalmak részéről a magyarság elé dobott keztyűt. Felel arra a vádra, hogy irodalmunk minden műfajt a magáévá tesz, de valamennyit későn, s így mi mindenünen elkésünk. Néhány meggyőző érveléssel cáfolja ezt meg. Nem tartozik azonban ezek közé az az állítása, hogy „Zrínyi nagy műve mintegy húsz évvel előzi meg Miltonét s 101-gyel Klopstock *Messias*ának első három énekét”. (39. l.) Miltonnal és Klopstock-kal szemben kétségtelenül időelőnyben van Zrínyi, de évtizedekkel lemarad valamennyiük nagy mintaképe, Tasso mögött.